

Makale Bilgisi

Makale Geliş Tarihi: 05.06.2022

Makale Kabul Tarihi: 22.09.2022

Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat Hesaplarını Muhasebeleştirme Sorununa Yönelik Muhasebe Uygulaması ve Çözüm Önerileri*

Zülkif YALÇIN**

Esra EMÜL***

Öz

2019 yılında başlayan ve tüm dünyaya yayılan Covid 19 pandemisinin sadece insan sağlığı açısından değil ekonomik açıdan da birçok etkisi olmuştur. Pandeminin yaratmış olduğu ekonomik daralma ülkelerin likidite ihtiyacını arttırmıştır. Ülkelerin likiditeye olan ihtiyacı rezerv para olan doların ve diğer kabul gören para birimlerinin aşırı değerlenmesine sebep olmuştur. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin ve özellikle rezerv para talebi yüksek olan diğer ülkelerin ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye özellikle kur dalgalanmalarından kaynaklı olumsuz durumlardan kurtulabilmek için “kur korumalı vadeli hesap” ile bu soruna çözüm aramıştır. Kur Korumalı TL vadeli mevduat sistemini önce sadece gerçek kişileri daha sonra tüzel kişileri de dâhil ederek uygulamıştır. Böylece işletmelerde “kur korumalı vadeli hesapların” işleyişinin nasıl olacağı ve nasıl muhasebeleştirileceği sorusu önem kazanmıştır. Bu yönüyle çalışmanın alanda önemli bir boşluğu dolduracağı öngörülmektedir. Çalışmanın amacı “kur korumalı vadeli hesapların” işletmelerde uygulama yönünün araştırılarak muhasebe sisteminin işleyişine yönelik çözüm önerileri getirmek ve bir monografi ile muhasebe kayıtlarını göstermektir. Çalışmada öncelikle “kur korumalı vadeli hesapların” hukuki altyapısı incelenecektir. Daha sonra muhasebe işleyişi ve muhasebe boyutu irdelenecektir. Monografi ile konu pekiştirilecek

* Bu çalışma “2. Uluslararası Antalya Bilimsel Araştırmalar ve Yenilikçi Çalışmalar Kongresi 17-21 Mart 2022 Antalya, Türkiye Kongresinde sunulan Bildirinin uygulama yönünden genişletilmiş şeklidir.

** Doç. Dr. Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Tunceli/Türkiye, zulkifyalcin@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-4118-8316

*** Doktora Öğrencisi, Munzur Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İşletmecilik ve Finansal Yönetim Doktora Öğrencisi, Tunceli/Türkiye, esraemul2323@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-3762-7195

ve muhasebeleştirme süreci ile ilgili çözüm önerileri sunulacaktır. Bu çalışmanın hem literatüre hem de uygulamaya katkı sunması umut edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kura Dayalı Vadeli Hesap, Hazır Değerler, Muhasebe, Muhasebe Uygulaması.

Accounting Practice and Solutions for The Problem of Accounting Currency-Protected Turkish Lira (TL) Time Deposit Accounts

Abstract

The Covid 19 Pandemic, which started in 2019 and spread all over the world, has had many effects not only in terms of human health but also in the economic field. The economic contraction caused by the pandemic has increased the liquidity needs of countries. The need for liquidity of countries has led to the overvaluation of the dollar, which is the reserve currency, and other accepted currencies. This situation adversely affected the economy of developing countries and especially other countries with high demand for reserve money. Turkey, which is among the developing countries, sought a solution with the "currency protected time deposit account" in order to get rid of the negative situations, especially due to exchange rate fluctuations. It implemented this solution proposal by including only natural persons and then legal persons. Here, the question of how the "currency protected Turkish Lira (TL) deposit accounts" will work and how they will be accounted has gained importance. Our study is meaningful in this respect and gains importance at this point. The aim of our study is to investigate the application aspect of "currency protected Turkish Lira (TL) deposit accounts" in enterprises, to offer solutions for accounting operation and records and to show accounting records with a monograph. In our study, first of all, the legal infrastructure of "currency protected Turkish Lira (TL) deposit accounts" will be examined. Then, the accounting process and the accounting dimension will be examined. The subject will be reinforced with the monograph and solution proposals will be made in terms of accounting records. It is hoped that this study will contribute to both literature and practice.

Keywords: Currency-Based Time Deposit Account, Liquid Assets, Accounting, Accounting Application.

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan şehrinde 31 Aralık 2019'da Covid-19 olarak adlandırılan ilk koronavirüs hastalığı tespit edilmiştir. Çin dışındaki ülkelerde de Covid-19 vakalarının görülmesiyle birlikte 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi ilan edilmiştir. Pandeminin etkisiyle birlikte tüm dünyada işletmelerin arz ve talep dengelerinin bozulmasından kaynaklı döviz kurlarında hızlı bir değişim meydana gelmiştir. Türkiye'de de hükümetin siyaset ve politikaları ve uluslararası alanda sıkışmış olan ekonomi politikaları kurların hızlı bir şekilde dalgalanmasına ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin bazı önlemler almasına sebep olmuştur. Bu önlemlerden birisi de Kur Korumalı

TL Mevduat Hesabı'dır. Kur Korumalı TL Mevduat Hesabı'na yönelik çalışmaların tamamlanmasıyla Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ile T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından konu hakkında kamuoyuna bilgilendirme yapılmıştır.

Bu kapsamda öncelikle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 21 Aralık 2021 tarihinde "Türk Lirası Mevduat ve Katılma Esaslarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ" yayımlamıştır. Daha sonra T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı 24 Aralık 2021 tarihinde "Kur Korumalı TL Vadeli Mevduatlara ve Katılma Esaslarına İlişkin Uygulama Esasları Hakkında" bir basın açıklamasında bulunmuştur. Kur Korumalı TL Mevduat Hesabı'na, yurt içi yerleşik gerçek kişilerin yanı sıra yurt içi gerçek tüzel kişilerin de dahil edilmesiyle birlikte uygulamanın kapsamı genişletilmiştir. Bu bakımdan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, yayımlamış olduğu tebliğin maddelerindeki değişikliğe ilişkin 31 Aralık 2021 ve 11 Ocak 2022 tarihlerinde tebliğ yayımlamıştır. Yapılan bu düzenlemelere Cumhurbaşkanlığı Tebliği'nde de yer verilmiştir.

Uygulamaya yurt içi yerleşik tüzel kişilerin dahil edilmesiyle birlikte işletmelerin muhasebe kayıtlarının gösterilmesi de gerekmektedir. Çalışma, bu noktada oldukça önem kazanmaktadır. Bu yeni durumun öncelikle hukuki altyapısı incelenecektir. Daha sonra Vergi Usul Kanunu'na (VUK) göre "muhasebe kayıtları nasıl yapılacaktır" sorusuna cevap aranacaktır. Çalışmada öncelikle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Cumhurbaşkanlığı kararlarında Kura Dayalı Vadeli Hesapların işleyişine yönelik yapılan hukuki altyapıda geçen tanımlamalar ve bu kararlarda ortaya çıkan işleyiş incelenecektir. Bu incelemeler sonucunda bu işleyişin işletmeler açısından muhasebeleştirilmesi araştırılacaktır. Bir örnek uygulama ile muhasebe işleyişi anlatılacaktır.

Merkez Bankası Tebliğinin İncelenmesi

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Türk Lirası Mevduat ve Katılma Esaslarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkındaki Tebliği (Sayı:2021/14) 21 Aralık 2021 tarihinde yayımlanmıştır. Bu tebliğ, 8 maddeden oluşmakta olup ilgili maddeler aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

Amaç ve Kapsam (Madde 1):ⁱ Bu maddede bahsedilen yurt içi yerleşik kişiler kavramı, Kambiyo Mevzuatı'nda tanımlanmıştır. Bu tanıma göre Türkiye'de yerleşik kişiler, Türkiye'de kanuni yerleşim yeri bulunan gerçek ve tüzel kişiler olarak ifade edilmiştir. Ayrıca

yurtdışında işçi, serbest meslek ya da müstakil iş sahibi olan Türk vatandaşları da bu tanımlamaya dahil edilmiştir (Kambiyo Mevzuatı, 1930). Burada dikkat edilmesi gereken husus Madde 1’de sadece gerçek kişilere yer verilmiş olmasıdır.

Döviz tevdiat hesabı, yurt içi veya yurt dışında ikamet eden kişilerin bankalar veya özel finans kurumlarında vadeli ya da vadesiz olarak açtırdıkları mevduat hesapları olarak tanımlanmıştır (Çetin, 2004). Döviz tevdiat hesapları, yurt dışındaki işçilerin Alman Bankalarında bulunan tasarruflarının yurda çekilmesi ve bu tasarrufların değerlendirilmesini sağlamak amacıyla ilk kez Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası gözetiminde açılmaya başlamıştır (Çetin, 2004). Yatırımcıların döviz tevdiat hesabı açabilmeleri için öncelikle çalışılan bankaların bu hizmeti vermesi ve kullanacağı yabancı para birimlerinin Türk lirasına çevrilebilir olması gerekmektedir.

Katılım fonu, katılım bankaları gözetiminde açtırılan hesaplarda bulunan parayı ifade etmektedir (Bankacılık Kanunu, 2005). Madde 1’e istinaden katılım fonu hesaplarının döviz cinsinden olması gerekmektedir. Ayrıca 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Madde 3’te yer alan tanımlamadan farklı olarak tüzel kişilere ait özel cari hesapların kapsam dışında tutulduğu görülmektedir.

Dayanak (Madde 2):ⁱⁱ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu’nda Merkez Bankası’nın görev ve yetkileri tanımlanmıştır. Bu görev ve yetkiler incelendiğinde Merkez Bankası’nın temel görevleri arasında finansal sistemde istikrarı sağlamak ve para ve döviz piyasaları ile ilgili tedbirler almanın yer aldığı görülmektedir (TCMB Kanunu, 2021).

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 144. maddesinde faiz oranları ve diğer menfaatlere ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bu madde ile Merkez Bankasına oldukça geniş yetkiler verilmiştir. Merkez Bankası, bankaların ödünç işlemlerinde faizlerin azami oranları ve katılım bankalarında açılacak hesaplarla ilgili kâra veya zarara katılım oranlarını belirlemesinin yanı sıra bankacılık işlemlerinden kaynaklanan diğer menfaatlerin oranlarını da belirleyebilmekte hatta serbest bırakabilmektedir (BK, 2005).

Tanımlar ve Kısaltmalar (Madde 3):ⁱⁱⁱ Bu maddede “Banka”, “Merkez Bankası”, “Dönüşüm Kuru”, ”Vade Sonu Kuru” ve “Yurt İçi Yerleşik Kişi” kavramlarının tanımlarına ve/veya kısaltmalarına yer verilmiştir.

Madde 3 (a) incelendiğinde, banka kavramından mevduat ve katılım bankalarının anlaşılacağı görülmektedir. İlgili madde incelendiğinde mevduat ve katılım bankalarının esas

faaliyet alanlarının belirtildiği görülmektedir. Bu maddeye göre mevduat bankalarının faaliyet amaçları kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmaktadır. Katılım bankalarının faaliyet amaçları ise özel cari ve katılma hesapları aracılığıyla fon toplamak ve kredi kullandırmaktır (BK, 2005).

Madde 3 (b), incelendiğinde Merkez Bankası'nın, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasını ifade ettiği açıklanmıştır (Resmî Gazete, 2021). 11 Haziran 1930 tarihinde 1735 sayılı kanun ile kurulan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), ekonomik kalkınmayı sağlamak için önemli katkılarda bulunmaktadır (Kazdağlı, 1996).

Madde 3 (c), incelendiğinde dönüşüm kurunun tanımlanmasının yapıldığı görülmektedir (RG, 2021). Döviz hesabı sahipleri isterlerse döviz o gün ilan edilen alış kuru üzerinden Merkez Bankası'na satıp hesaplarını TL mevduatına çevirme imkanına sahiptirler. Burada Merkez Bankası'nın dövizin asıl ve nihai alıcısı olduğu görülmektedir (Ulusoy, 2022).

Madde 3 (ç), incelendiğinde vade sonu kurunun tanımlanmasına yer verildiği görülmektedir (RG, 2021). Arapça kökenli olan vade kavramı, en genel tanımıyla bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için tanınan zaman olarak nitelendirilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2021).

Madde 3 (d)'de ise yurt içi yerleşik kişi kavramının tanımlanması yapılmıştır (RG, 2021). Burada yer alan yurt içi yerleşik kişi kavramı tanımı, Kambiyo Mevzuatı'nda yer alan tanımlamadan farklı olarak sadece gerçek kişileri kapsayacak nitelikte yapılmıştır.

Döviz Tevdiat Hesapları ve Katılım Fonlarının Vadeli Türk Lirası Mevduat veya Katılma Hesaplarına Dönüşümü (Madde 4):^{iv} 4. maddenin 1. fıkrası incelendiğinde, 20.12.2021 tarihinde herhangi bir Türk bankasında döviz mevduat hesabı ya da döviz katılım fonu olmayan kişilerin kur korumalı döviz hesabı açtırma imkanlarının bulunmadığı görülmektedir (Ulusoy, 2021). Bunun yanı sıra sadece 3 farklı döviz cinsinden (Euro, ABD Doları, İngiliz Sterlini) döviz tevdiat ve döviz cinsinden katılım fonu bulunan hesap sahiplerinin talebinin kabul edileceği ve destekten yararlanabileceği görülmektedir.

4. maddenin 3. fıkrasına göre vadeden önce hesaptan para çekilmesi durumunda hesap sahipleri destekten faydalanamamaktadır. Dolayısıyla hesabın vadesiz hesaba dönüşmesi sonucunda faiz hakkı da ortadan kalkmaktadır. Ayrıca hesabın açıldığı tarihteki Merkez Bankası kuru ile hesabın kapatıldığı tarihteki Merkez Bankası kurundan düşük olan üzerinden hesap bakiyesi güncellenmektedir (URL-1).

Burada “bir hafta vadeli repo faiz oranı” ve “açık piyasa işlemi” kavramlarına yer verildiği görülmektedir. Açılımı “geri alım vaadiyle satış” olan Repo, Finansal Terimler Sözlüğü’nün tanımına göre; bir menkul kıymetin işlem başlangıç değerinde satılıp işlem başlangıç değerinde geri alınması olarak ifade edilmiştir (Finansal Terimler Sözlüğü, 2022). Yapılan bir diğer tanımlamaya göre ise Repo, bankalar tarafından belirlenen bir faiz oranı ile bono, tahvil gibi menkul kıymetleri belirli bir süre sonra geri almak koşuluyla satma işlemi olarak açıklanmıştır (Danacı vd., 2016). Merkez Bankasının belirlemiş olduğu bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı aynı zamanda politika faiz oranını oluşturmaktadır. Merkez Bankasının belirlemiş olduğu politika faiz oranı, piyasalar üzerinde oldukça önemli etkiler yaratmaktadır. Politika faiz oranının arttırılması durumunda Merkez Bankası ile repo gerçekleştiren bankalar, yüksek maliyetlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunun sonucunda fonları azalan bankaların hem kredi faiz oranları yükselmekte hem de mevduat faiz oranları artmaktadır. Politika faiz oranlarının azalması durumunda ise bahsedilen etkilerin tam tersinin gerçekleşmesi beklenmektedir (Danacı vd, 2016).

1985 yılında kamu kağıtları piyasasının geçerlilik kazanması ve 1986 yılında Bankalararası Para Piyasasının kurulması ile finans piyasalarının işlem hacmi artmıştır. Bu gelişme nihayetinde açık piyasa işlemlerinin uygulanmasına da zemin oluşturmuştur. Merkez Bankası, açık piyasa işlemlerine ilk olarak Şubat 1987’de para arzını kontrol etmek amacıyla başlamıştır. Devlet, açık piyasa işlemleri ile öncelikli olarak toplam kredi hacmi üzerinde etkinlik sağlamayı hedeflemektedir (Oktayer, 2009). Açık piyasa işlemlerini yapma yetkisi TCMB’ye verilmiştir. Doğrudan satım, doğrudan alım, Repo (Geri Satım Vaadiyle Alım), Ters Repo (Geri Alım Vaadiyle Satım), Vadeli Mevduat Alımı ve Satımı ve Likidite Senetleri İhraçları TCMB tarafından yapılan açık piyasa işlemleri arasında sayılmaktadır (Köse vd., 2015).

Vade Sonunda Kur Farkının Ödenmesi (Madde 5):^v 5. maddenin 1. fıkrası incelendiğinde, hesap sahibinin döviz bazında anaparasının vade sonunda her durumda korunduğu görülmektedir. Vade sonu hesap sahibine “anapara + faiz/ kâr payı” banka tarafından ödeneceği açıklanmıştır (URL-2).

5. maddenin 2. fıkrasında bahsedilen faiz/kâr payı tutarı < kur farkı olması durumunda banka tarafından hesap sahibine “anapara + faiz/kâr payı” + “kur farkı – faiz/kâr payı” tutarı ödenecektir. “kur farkı – faiz/kâr payı” Merkez Bankasınca bankaya verilerek hesap sahibine

ödeneceği belirlenmiştir. Dolayısıyla hesap sahibi toplamda kur farkı kadar getiri elde edecektir (URL-2).

5. maddenin 3. fıkrasına göre çekim yapılan tarihte saat 11: 00’de Merkez Bankası tarafından ilan edilen kurun dönüşüm kurundan yüksek olması halinde Merkez Bankasının kur farkına ilişkin herhangi bir ödeme yapmayacağı belirtilmiştir (URL-2).

4. maddenin 2. fıkrasına dayanarak hesap sahiplerine verilecek olan “kur farkı – faiz/kâr payı” tutarının bir defaya mahsus olarak verileceğini göstermektedir.

İstisnalar (Madde 6):^{vi} Bu maddede bazı hükümlerin istisna tutulduğu görülmektedir. İstisna tutulan bu hükümler, uzun yıllardan beri hem Türk lirasının kıymetini korumak hem de piyasa istikrarını sağlamak için mevzuatta yer alan yerleşik uygulamalardır. Ancak tebliğin başlığında da ifade edildiği üzere döviz olarak tutulan mevduatın Türk lirası mevduata ve/veya katılım hesaplarına dönüşümünün desteklenmesi, dolayısıyla döviz kurlarındaki anormal dalgalanmaların frenlenmesi ve fiyat ve piyasa istikrarının sağlanması için bu kurallardan kısmen vazgeçilmektedir. Atıf yapılan düzenlemeleri değiştirmeksizin yeni çıkarılan tebliğin uygulanabilir olması için 6. Madde kapsamındaki istisnaların getirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Madde 7’ye dayanarak tebliğin 21 Aralık 2021 tarihinde yürürlüğe girdiği vurgulanmıştır. Madde 8’de ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı’nın en yüksek icra amiri sıfatıyla bankayı sevk ve idare etmekten sorumlu olduğuna değinilmiştir (RG, 2021).

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığının Basın Açıklamasının İncelenmesi

T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kur Korumalı TL Vadeli Mevduatlara ve Katılma Esaslarına İlişkin Uygulama Esasları Hakkında 24.12.2021 tarihinde basın açıklamasında bulunmuştur. Açıklama, 9 maddeden oluşmakta olup ilgili maddeler aşağıda detaylı olarak incelenecektir.^{vii}

Madde 1 incelendiğinde Türkiye’de yerleşik kişilerin uygulamadan birden fazla kez yararlanabileceği görülmektedir. Dolayısıyla sisteme giriş ve çıkışta herhangi bir kısıt olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca uygulamada alt/üst limitinin olmaması, kur koruma limitinin olmadığı anlamına gelmektedir (URL-3).

Madde 2’de bankalar gözetiminde açılacak olan hesapların mevduat ve katılım hesapları olarak açılacağı belirtilmiştir. Arapça kökenli “mevdu” kelimesinin çoğulu olan mevduat, “emanet etme, bırakma” anlamlarına gelmektedir. Maddede de belirtildiği gibi mevduat, ivazsız ya da bir ivaz karşılığında olmaktadır. Burada belirtilen ivaz kavramının kelime anlamı “bedel, karşılık” olarak ifade edilmiştir (Çiftınar, 2008). Vadeli mevduat ise vade sonuna kadar hesapta tutulan ve vade sonunda hem anaparanın hem de faizin ödenmesi şartıyla bankalardaki hesaba yatırılan parayı ifade etmektedir (Etgüer, 2021).

Madde 3’ten anlaşılacağı üzere, Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat ve Katılma Hesaplarının açılma tarihi olarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ’in Resmi Gazetede yayımlanma tarihi olan 21.12.2021 tarihinin esas alındığı görülmektedir.

Madde 4’te, Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat Hesapları’nda 4 farklı vade olduğu değinilmiştir. Ayrıca 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 93. maddesinde yer alan ibareye dayanarak tatil gününe denk gelen vade sonunun ilk iş gününde değerlendirileceği sonucuna ulaşılmaktadır (HMK, 2011).

Madde 5’te belirtilen ibarelerin uygulanmasında, katılım bankacılığı esaslarının baz alındığı görülmektedir. Katılım bankaları ile mevduat bankaları fonksiyonel açıdan birbirine benzese de fon toplama ve kullandırma yöntemlerinin birbirinden bütünüyle farklı olduğu görülmektedir. Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin mevzuatına göre mevduat bankaları, faizle fon toplamakta ve faiz karşılığında ödünç vermektedir. Oysa ki katılım bankaları, kâr ve zarara katılma yöntemiyle ortaklık esasına göre fon toplamakta ve kullandırmaktadır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2022).

Madde 6 incelendiğinde, Resmi Gazetede yayımlanan Türk Lirası Mevduat ve Katılma Esaslarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkındaki Tebliğ’e atıfta bulunarak sadece 3 farklı döviz cinsinden (Euro, ABD Doları, İngiliz Sterlini) döviz tevdiat ve döviz cinsinden katılım fonu bulunan hesap sahiplerinin talebinin kabul edileceği ve destekten yararlanabileceği sonucuna ulaşılmaktadır (RG, 2021).

Madde 7 kapsamında, hesap sahibinin elde ettiği kur farkı kadar getirinin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından bankalara aktarıldığı belirtilmektedir. Dolayısıyla kur farkının Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası tarafından karşılandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

8. madde kapsamında, vadeden önce hesabın kapatılmasına ilişkin hususlara yer verilmiştir. Vadeden önce hesaptan para çekilmesi durumunda ise hesabın vadesiz hesaba dönüşeceği ve faiz hakkının ortadan kalkacağı belirtilmiştir (URL- 4).

9. madde kapsamında uygulama esaslarından Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın yetkili olduğundan bahsedilmiştir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2021). Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin hükümlerine göre; Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın maliye ve ekonomi politikalarının hazırlanmasına yardımcı olmaya ve bu politikaları uygulamaya yönelik görevleri bulunduğundan bahsedilmiştir (CBK, 2018).

Cumhurbaşkanlığı Tebliğinin İncelenmesi

Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ'e ilişkin değişikliklere, Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi'nin "Tebliğler" bölümünde yer verilmiştir. Yapılan bu değişiklikler, 31.12.2021 ve 11.1.2022 tarihlerinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu değişikliklerin tamamı aşağıda maddeler halinde detaylı olarak incelenecektir.

Amaç ve kapsam:^{viii} Madde 1 kapsamında, tebliğin amacına yönelik düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Bu maddede yapılan değişiklikte, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yapılan Altın Hesaplarından Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Sayı:2021/16)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ'in (Sayı:2022/2) esas alındığı görülmektedir (RG, 2022).

Altın Hesaplarından Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Sayı:2021/16) 29.12.2021 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. 11.1.2022 tarihinde (Sayı:2022/2) Resmi Gazete'de yayımlanan değişiklikle yurt içi yerleşik kişilere ilaveten tüzel kişilerin de altın cinsinden mevduat ve katılım fonu hesaplarının bu düzenlemeden yararlanabileceği vurgulanmıştır (RG, 2022).

Tüzel kişi, ortak bir amacın devamlı şekilde gerçekleşmesini sağlayacak örgütlenmeye sahip olan, kişi ya da malları tahsis eden kişilerden bağımsız olarak kişi veya mal toplulukları olarak ifade edilmiştir (Gönen, 2015). 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 47. maddesinde kimlerin tüzel kişilik kazanabileceğine ilişkin bilgiler bulunmaktadır (Türk Medeni Kanunu, 2001).

Tanımlar ve kısaltmalar: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB), Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ

(Sayı:2021/14)’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ’i (Sayı:2021/17), 31.12.2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Burada yapılan değişikliklere göre “dönüşüm kuru” ve “vade sonu kuru” tanımlarından “saat 11:00’de” ibaresinin kaldırıldığı görülmektedir (RG, 2021).

Madde 3 (e) incelendiğinde, yurt içi yerleşik tüzel kişi tanımının eklendiği görülmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere tüzel kişiliğin yurt içi yerleşik tüzel kişilik sayılabilmesi için Türkiye’de kanuni yerleşim yeri bulunma şartı aranmaktadır.

Döviz tevdiat hesapları ve katılım fonlarının vadeli Türk lirası mevduat veya katılma hesaplarına dönüşümü:^{ix} Maddede yurt içi yerleşik gerçek kişilere yönelik düzenleme incelendiğinde; 20.12.2021 tarihinde herhangi bir Türk bankasında döviz mevduat hesabı ya da döviz katılım fonu olmayan yerleşik gerçek kişilerin kur korumalı döviz hesabı açtırma imkanlarının bulunmadığı görülmektedir (Ulusoy, 2021).

Maddede yurt içi yerleşik tüzel kişilere ait düzenleme incelendiğinde ise 31.12.2021 tarihinde herhangi bir Türk bankasında döviz mevduat hesabı ya da döviz katılım fonu olmayan yurt içi yerleşik tüzel kişilerin kur korumalı döviz hesabı açtırma imkanlarının bulunmadığı görülmektedir.

Resmi Gazete’de yayımlanan 11.1.2022 tarihli değişiklikle yurt içi yerleşik gerçek kişiler ve yurt içi yerleşik tüzel kişilerde vade konusunda farklılıklar olduğu görülmektedir. Yurt içi yerleşik gerçek kişiler; 3 ay, 6 ay veya 1 yıllığına Türk lirası mevduat ve katılma hesabı açtırabilmektedirler. Yurt içi yerleşik tüzel kişiler ise sadece 6 ay veya 1 yıllığına Türk lirası mevduat ve katılma hesabı açtırabilmektedirler (RG, 2022). Vadeden önce hesaptan para çekilmesi durumunda ise hesap sahipleri destekten faydalanamamaktadır.

Vade sonunda kur farkının ödenmesi:^x Burada mevduat bankaları ve katılım bankaları arasındaki fark bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Mevduat bankaları, faizle fon toplamakta ve faiz karşılığında ödünç vermektedir. Oysaki katılım bankalarında faiz yasağı bulunmaktadır (TKBB, 2022).

Kur Korumalı Vadeli Hesapların Muhasebe İşleyişi

T.C. Cumhurbaşkanlığı ve T.C.M.B ile Hazine ve Maliye Bakanlığının yayımlanmış olduğu tebliğlerde ortaya çıkan sonuç; mevcut ve ellerinde döviz bulunan gerçek kişilerin ve işletmelerin, istikrarsız kurun neden olduğu kur şoklarından korunmak için sürekli döviz alımına yönelmelerini engellemek amacıyla Kur Korumalı TL Mevduat hesaplarını

oluşturmak ve döviz piyasasından döviz alımını dengelemektir. Bu sonuca göre gerçek kişiler ve işletmeler, ellerindeki dövizleri TL'ye çevirerek veya mevcut vadeli veya vadesiz döviz hesaplarını döviz şoklarına karşı koruyarak belirli bir süre TL cinsinden mevduat hesabı açmaktadır. Bu belirli süre içerisinde herhangi bir şekilde bu mevduat hesaplarına karışmamak koşulu ile kur yükselmelerine karşı koruma sağlanmaktadır. Ocak 2022 sonu itibari ile bu amaca ulaşıldığı söylenebilir.

Dövizdeki aşırı oynaklık durulmuş ve döviz kuruna kısa süreli bir istikrar gelmiştir. Bu istikrardan tabii ki işletmeler en fazla memnun kalacak kişilerdir. Dövizdeki istikrar üretimdeki aşırı dalgalanmaları engelleyecek ve işletmelerin döviz cinsi yönünden borçlanması ile ortaya çıkan olumsuzluklar azalacaktır.

İşletmeler bu tür işlemlerde kendini döviz şoklarına karşı korumak amacıyla katılım sağlayabilir. Ancak bu işlemlerin muhasebe kayıtları nasıl yapılacaktır sorusu önem kazanmaktadır. Bu amaçla çalışmamızın bu başlığında yukarıda detaylı şekilde anlatılan kararname ve tebliğlerin muhasebe boyutu anlatılacaktır. Daha sonra bir örnek yardımıyla muhasebe kayıtları gösterilecektir.

Kur Korumalı TL Mevduat Hesaplarının İşletmelerde İşleyişi

Kur korumalı vadeli hesapların işleyişinde önemli olan hususlar; işletmenin elinde ya döviz cinsinden vadesiz veya vadeli hesabı olmalı ya da elinde bulundurduğu döviz cinsinden vadeli hesaplara aktaracağı nakdi olmalıdır. Eğer banka hesaplarında mevcut vadeli veya vadesiz döviz hesabı bulunmakta ise sadece mevcut döviz hesaplarını TL vadeli hesaplarına belirlenen kur üzerinden aktarılması talimatı ile bu sisteme geçiş yapabilir. Ancak elinde nakdi olarak bulunan dövizleri var ise o zaman bu dövizlerini önce bankadaki vadesiz döviz hesaplarına aktaracak daha sonra bu dövizleri belirlenen kur üzerinden TL'ye çevirerek TL vadeli hesaplarına aktaracaktır.

Muhasebe kayıtlarının tamamı bilançoda hazır değerler üzerinden gösterilecektir. Örneğin işletmenin nakit döviz değerleri kasa hesabında bulunacaktır. Bu dövizler bankadaki vadesiz döviz hesabına aktarılacak ve yine bu vadesiz döviz hesapları bankadaki vadeli TL Hesabına aktarılacaktır. Vade sonunda oluşan faiz veya kur farkları yine banka hesabına aktarılacaktır. Bu kur farkları ile faiz gelirleri ise Gelir Tablosu hesaplarında izlenecektir. Ancak diğer faiz gelirlerinde olduğu gibi aylık olarak oluşan faiz tahakkukları geçici hesaplarda izlenmeyecektir. Yani 18 veya 38 nolu hesaplar kullanılmayacaktır. Çünkü

tebliğlerde belirtilen ana husus vadeli hesabın belirli süre boyunca kesinlikle bozdurulmamasıdır. Bozdurulduğu takdirde ne kâr ne zarar durumu olacak yani hesap ilk duruma geri dönecektir. Bundan dolayı aylık olarak gelir tahakkukları yapılması doğru bir kayıt ortaya çıkarmayacaktır. Ancak 9 nolu Nazım Hesapları kullanılabilir. Çünkü Dövizin belirlenen kur üzerinden bozdurulması ile vade sonunda iki durum ortaya çıkmaktadır; ya vade sonundaki faiz döviz kurundan yüksek olacak ya da vade sonundaki döviz kuru elde edilecek faizden yüksek olacaktır. Bu iki durumun oluşturacağı risk üzerinden kâr veya zarar 9 nolu Nazım Hesaplarda gösterilebilir. Aynı zamanda vade bitmeden vadeli hesabın bozdurulması ile oluşabilecek zararlar da yine 9 nolu hesaplarda incelenebilir. Yapılacak monografide vergi unsuru istisna olup alınmadığından kayıtlarda dikkate alınmamıştır.

Kur Korumalı TL Mevduat Hesapların Muhasebeleştirilmesi

Aşağıdaki örnekte hem nakit dövizin bulunması durumu hem de vadesiz dövizin bulunması durumunda yapılacak muhasebe kayıtları ayrı ayrı gösterilecektir. Monografide gerçek veriler kullanılmayacaktır. Çünkü gerçek veriler üzerinden gidildiğinde muhasebe kayıtlarında oluşabilecek diğer farklı durumlar gösterilemeyebilir. Yani gerçek verilerde döviz kuru düşük çıktığında vade sonunda döviz kurunun yüksek oluşu gösterilemeyebilir. Bundan dolayı yapılacak kayıtlarda oluşabilecek tüm ihtimaller göz önünde bulundurularak kayıtlar gösterilecektir.

Örnek Monografi;

A İşletmesi, ithalat ve ihracat ile uğraşan bir işletmedir. İşletmenin ithalat ve ihracat ile uğraşması dövize olan ihtiyacını arttırmaktadır. İşletmenin vadesiz banka hesaplarında $1\text{\$}=8.00\text{ TL}$ 'den kayıtlanan $500.000\text{ \$}$ bulunmaktadır. Aynı zamanda işletmenin kasasında $1\text{\$}=10\text{ TL}$ 'den kayıtlanan $100.000\text{ \$}$ bulunmaktadır. Kur Korumalı TL Mevduat hesaplarının oluşması ve bu mevduat hesaplarından vergi alınmaması işletme için kısa vadede bir avantaj yaratmaktadır. Ancak işletmenin 4 ay içinde $200.000\text{ \$}$ döviz cinsinden ödemesi bulunmaktadır. Bundan dolayı kasasındaki $100.000\text{ \$}$ ile bankadaki $100.000\text{ \$}$ 'ı 3 aylık süre ile Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat hesabında tutmayı planlamamıştır. Geriye kalan vadesiz hesaptaki $400.000\text{ \$}$ 'ı ise 6 aylık süre ile Kur Korumalı Vadeli Hesapta tutmak istemiştir. İşlemler aynı gün yapılmıştır. Belirlenen sürelerde vadeli hesabı bozduramayacağından böyle bir yöntemi seçmektedir. İşletme vadeli hesap sonunda tekrar dolar dövizini alarak ödemelerini yapacaktır. Diğer bilgiler aşağıdaki gibidir;

Kur Korumalı Vadeli Hesapların açıldığı tarihteki;

Merkez Bankasının Belirlemiş olduğu Dolar Kuru : 13,50 TL

Bankanın Belirlemiş olduğu Faiz Oranı : % 15

Kur Korumalı Vadeli Hesapların kapatıldığı tarihlerdeki;

3 Ay sonunda Merkez Bankasının Belirlemiş olduğu Dolar Kuru: 13,60 TL

6 Ay sonunda Merkez Bankasının Belirlemiş olduğu Dolar Kuru: 16,60 TL

İlk önce yapılacak kayıt 500.000 \$ vadesiz hesapta bulunan dövizin Döviz Korumalı TL Vadeli hesabına 6 aylık olarak aktarılması gerekir. Geriye kalan tutar ile kasadaki nakit dolar dövizini birlikte 3 aylık vadeli hesaba aktarılması gerekir. Muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır;

102 Bankalar Dolar Hesabındaki mevcut Dolar Kaydı;

500.000 \$ X 8.00 TL= 4.000.000 TL

400.000 \$ X 8.00 TL= 3.200.000 TL (6 Aylık Vadeli Hesaba)

100.000 \$ X 8.00 TL= 800.000 TL (3Aylık Vadeli Hesaba)

Kur Korumalı Vadeli hesap açılış tarihindeki Doların TL'ye çevirimi;

500.000 \$ X 13.50 TL= 6.750.000 TL

400.000 \$ X 13.50 TL= 5.400.000 TL (6 Aylık Vadeli Hesaba)

100.000 \$ X 13.50 TL= 1.350.000 TL (3Aylık Vadeli Hesaba)

Çevirimde Oluşan Kambiyo Kârı;

6.750.000 TL – 4.000.000 TL = 2.750.000 TL

5.400.000 TL – 3.200.000 TL = 2.200.000 TL (6 Aylık Vadeli Hesaba)

1.350.000 TL – 800.000 TL = 550.000 TL (3 Aylık Vadeli Hesaba)

100 Kasa Hesabı Mevcut ve Çevirim Tarihindeki Durumu;

Kasa Hesabı Mevcut Dolar Kaydı: 100.000 \$ X 10 TL= 1.000.000 TL

Çevirim Tarihindeki Dolar Kaydı: 100.000 \$ X 13.50 TL= 1.350.000 TL

Kambiyo Kârı: 1.350.000 TL - 1.000.000 TL= 350.000 TL

Bankalar ve Kasa Hesaplarındaki Dövizlerin 6 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabına Aktarılması

102 BANKALAR (6 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 400.000 \$ x 13.50 TL)	5.400.000	
102 BANKALAR (Vadesiz Dolar Hesabı:400.000 \$x8.00 TL)		3.200.000
646 KAMBİYO KÂRI		2.200.000

Bankalar ve Kasa Hesaplarındaki Dövizlerin 3 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabına Aktarılması

102 BANKALAR (3 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 200.000 \$ x 13.50 TL)	2.700.000	
102 BANKALAR (Vadesiz Dolar Hesabı:100.000 \$x8.00 TL)		800.000
100 KASA (Dolar Kasası:100.000\$x10.00 TL)		1.000.000
646 KAMBİYO KÂRI		900.000

Görüldüğü üzere dövizlerin ilk alım kaydında varlıklardaki değerleri çevirim yapıldığında oluşan değerlerinden farklı olmuştur. Ancak dolar dövizinin miktarı değişmemiştir. Yani kur korumalı TL hesabı olduğundan vade sonunda eğer döviz kuru faiz getirisinden yüksek çıkarsa yine mevcut dolar miktarı kadar çevirim ile para hesabımıza geçecektir. Bu durumda yine işletmenin döviz miktarı değişmeyecektir.

Yukarıdaki işlemlerin döviz miktarlarının nazım hesaplarda takip edilebilir. Bu durumda yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olacaktır;

Bankalar ve Kasa Hesaplarındaki Dövizlerin 6 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabına Aktarılması NAZIM HESAPLARI

940 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN BORÇLAR (6 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 400.000 \$ x 13.50 TL)	5.400.000	
941 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN ALACAKLAR		5.400.000

Bankalar ve Kasa Hesaplarındaki Dövizlerin 3 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabına Aktarılması NAZIM HESAPLARI

940 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN BORÇLAR (3 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 200.000 \$ x 13.50 TL)	2.700.000	
941 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN ALACAKLAR		2.700.000

İki ayrı hesap açıldığından iki ayrı alt hesapta iki farklı kayıt açılması doğru olacaktır. Hesaplar kapatıldığında nazım hesapları kapatılmalıdır.

Vadeli hesaplardan ilk kapanacak hesap 3 aylık süre ile Kur Korumalı TL Vadeli Hesap olacaktır. Bu hesap kapatılmadan önce bankanın yapması gereken hesaplama üzerinden işletmenin “kambiyo kârı” mı yoksa “faiz geliri” mi elde ettiğini bulmak için iki farklı hesaplamanın karşılaştırılması gerekir. Bu karşılaştırma sonunda eğer faiz geliri yüksek çıkarsa hesap kapatıldığında ortaya çıkan değer “faiz geliri” olarak kayıtlanmalı, eğer kur hesaplaması fazla çıkarsa o zaman “kambiyo kârı” olarak kayıtlanmalıdır. Sorun aslında TL cinsinden açılan vadeli hesaptan nasıl olur da “kambiyo kârı” elde edilmektedir sorunudur.

Cevap şu şekilde olmalıdır. Açılan bu vadeli hesap aslında TL cinsinden olsa bile vade sonunda eğer kur üzerinden hesaplama faiz oranı üzerinden hesaplamadan fazla çıkarsa o zaman TL cinsinden vadeli hesap Döviz cinsinden değerlendirilerek kur farkı ile birlikte aynı tutarda Döviz size geri verilecektir. Bundan 200.000 \$ veya 400.000 \$ olduğu gibi size verileceğinden vadeli hesap açılışındaki kur ile vadeli hesap kapatılışındaki kur arasındaki fark kambiyo kârı olarak kayıtlanacaktır. Önce 3 aylık vadeli hesabın muhasebeleştirilmesini yapıp daha sonra 6 aylık vadeli hesabın muhasebeleştirilmesi yapılarak anlatılan bu farklılıklar gösterilecektir.

• **3 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabının kapatılması;**

Bu hesap kapatılırken iki farklı hesaplamanın yapılması gerekir. Bunlar; TL cinsinden “faiz hesaplaması” ve kur üzerinden varsa “kambiyo kârı” hesaplanması. Bu iki hesaplamada hangi yüksek ise o dikkate alınarak kayıtlar yapılacaktır.

Faiz Hesaplaması;

3 Aylık Faiz Tutarı: $2.700.000 \text{ TL} \times 0.15 = 405.000 \text{ TL} \times 3 \text{ ay} / 12 \text{ ay} = \mathbf{101.250 \text{ TL}}$

Kur Farkı (Kambiyo Kârı veya zararı) Hesaplaması;

Vadeli hesap açılış günündeki kur üzerinden $200.000 \$ \times 13,50 = 2.700.000 \text{ TL}$

Vadeli hesap kapanış günündeki kur üzerinden $200.000 \$ \times 13.60 = 2.720.000 \text{ TL}$

Kur Farkı üzerinden Kambiyo Kârı = $2.720.000 - 2.700.000 = \mathbf{20.000 \text{ TL}}$

101.250 TL > 20.000 TL yani **Faiz Tutarı > Kambiyo Kârı** olduğundan işlemler faiz tutarı üzerinden faiz geliri olarak hesaplanmalıdır. Ancak işletmemiz döviz borcu olduğundan ve tekrar dolar alımı yapacağından işlemler sonunda döviz hesabı tekrar açılacaktır. Muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

Anapara : 2.700.000 TL

Faiz Geliri : 101.250 TL

Vadesiz Hesaba Aktarılacak tutar: 2.801.250 TL

Dolar Karşılığı : $2.801.250 / 13.60 \text{ TL} = 205.974,26 \$$ olacaktır.

3 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabının Kapatılması;

102 BANKALAR

2.801.250

(Vadesiz TL Hesabı)		
102 BANKALAR		2.700.000
(3 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 200.000 \$ x 13.50 TL)		
642 FAİZ GELİRİ		101.250

Tekrar Döviz Alım Kaydı Yapılması

102 BANKALAR	2.801.250	
(Vadesiz Dolar Hesabı:205.974,26 \$x13.60 TL)		
102 BANKALAR		2.801.250
(Vadesiz TL Hesabı)		

3 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabı NAZIM HESAPLARININ kapatılması

941 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN ALACAKLAR	2.700.000	
940 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN BORÇLAR		2.700.000
(3 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 200.000 \$ x 13.50 TL)		

Görüldüğü üzere öncelikle faiz oranı yüksek olduğundan 3 aylık Kur Korumalı Vadeli Hesap TL cinsinden kapatılacak ve oluşan fark “faiz geliri” olarak yazılacaktır. Daha sonra Vadesiz TL hesabına aktarılacak olan bu tutar tekrar döviz alımı yapılarak Vadesiz Dolar hesabına aktarılacaktır.

• **6 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabının kapatılması;**

6 aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesap içinde aynı hesaplamalar yapılacaktır. Ancak burada 6 ay sonraki kur üzerinden hesaplamalar yapılmalıdır. Aynı işlem sonucunda TL cinsinden “faiz hesaplaması” ve kur üzerinden “kambiyo kârı” hesaplaması yapılacak. Bu iki hesaplamada hangi yüksek ise yine o tutar dikkate alınarak kayıtlar yapılacaktır.

Faiz Hesaplaması;

6 Aylık Faiz Tutarı: $5.400.000 \text{ TL} \times 0.15 = 810.000 \text{ TL} \times 6 \text{ ay} / 12 \text{ ay} = \mathbf{405.000 \text{ TL}}$

Kur Farkı (Kambiyo Kârı veya zararı) Hesaplaması;

Vadeli hesap açılış günündeki kur üzerinden $400.000 \$ \times 13,50 = 5.400.000 \text{ TL}$

Vadeli hesap kapanış günündeki kur üzerinden $400.000 \$ \times 16.60 = 6.640.000 \text{ TL}$

Kur Farkı üzerinden Kambiyo Kârı = $6.640.000 - 5.400.000 = \mathbf{1.240.000 \text{ TL}}$

1.240.000 TL > 405.000 TL yani **Kambiyo Kârı > Faiz Tutarı** olduğundan işlemler kambiyo kârı üzerinden hesaplanmalıdır. Ayrıca vadeli hesap her ne kadar TL cinsinden yapılsa da kur farkı daha yüksek olduğundan 400.000 \$ tekrar Vadesiz Dolar hesabına aktarılacaktır. Yani sanki vadeli TL hesabı açılmamış gibi olacaktır. Ancak yönetmelik ve tebliğde TL cinsinden hesaba aktarılır dediğinden Vadeli Hesap kapatıldığında önce TL Vadesiz Hesaba daha sonra Döviz Vadesiz Hesabına aktarım yapılır. Muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

Anapara: 5.400.000 TL

Kambiyo Kârı: 1.240.000 TL

Vadesiz Hesaba Aktarılacak tutar: 6.640.000 TL

Dolar Karşılığı: $6.640.000 / 16.60 \text{ TL} = 400.000 \$$ olacaktır.

6 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabının Kapatılması

102 BANKALAR (Vadesiz TL Hesabı)	6.640.000	
102 BANKALAR		5.400.000

(6 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 400.000 \$ x 13.50 TL) 646 KAMBİYO KÂRI		1.240.000
---	--	-----------

Tekrar Döviz Alım Kaydı Yapılması

102 BANKALAR (Vadesiz Dolar Hesabı:400.000 \$x16.60 TL)	6.640.000	
102 BANKALAR (Vadesiz TL Hesabı)		6.640.000

6 Aylık Kur Korumalı TL Vadeli Hesabı NAZIM HESAPLARININ kapatılması

941 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN ALACAKLAR	5.400.000	
940 YABANCI PARALI İŞLEMLERDEN BORÇLAR (6 Aylık Kur Korumalı Vadeli TL Hesabı: 400.000 \$ x 13.50 TL)		5.400.000

Görüldüğü faiz oranı üzerinden değil Kur Farkı Üzerinden oluşan Kambiyo Kârı üzerinden işlemler yapılmıştır. Çünkü tebliğlerde belirtilen husus kur farkının yüksek olması durumunda kur farkının dikkate alınması gerektiğidir. 6 aylık Kur Korumalı Vadeli Hesap TL cinsinden kapatılacak ve oluşan fark “Kambiyo Kârı” olarak yazılacaktır. Daha sonra Vadesiz TL hesabına aktarılacak olan bu tutar tekrar döviz alımı yapılarak Vadesiz Dolar hesabına aktarılacaktır.

Sonuç

Çalışma, kura dayalı vadeli hesapların TL cinsinden olması durumunda yapılacak muhasebe kayıtlarına yönelik çözüm önerisi getirmiştir. Bu kapsamda öncelikle T.C. Cumhurbaşkanlığı, Merkez Bankası ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın çıkarmış oldukları tebliğ ve kararnameler incelenmiştir. Bu tebliğ ve kararnamelere dayanılarak işletmelerde kur korumalı vadeli TL hesaplarının işleyişine yönelik çözüm önerileri getirilmiştir. Yapılan önerilerde faiz oranı ile kur üzerinden oluşan farktan kaynaklı zarar devlet tarafından karşılanmakta ancak bu zarar bankalar ile Merkez Bankası arasında irdelenmektedir. Bundan dolayı muhasebe kayıtlarında önerilen çözümler, işlemlerin banka ile işletme arasında olması sebebiyle işletmede oluşan zarar üzerinden değil kâr üzerinden yapılmıştır.

Getirilen çözüm önerisi, uygulamada farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bu bakımdan monografide gerçek veriler yerine fiili durumda karşılaşılabilen farklı uygulamaları gösterebilmek için türetilen bilgiler üzerinden çözümlenmeler yapılmıştır. İlk kur korumalı vadeli hesaplar açıldığında döviz üzerinden geçmiş dönemde maliyet esası olarak kayıtlanan nakdin TL cinsinden hesaplara aktarılması esnasında güncel kur üzerinden çevrilerek kambiyo kârı veya zararı da muhasebeleştirilmektedir. Kur korumalı vadeli hesap TL cinsinden açıldığında vade sonunda yine döviz alındığında maliyet esası kavramı gereği kayıtlar açılmaktadır. İşletmeler oluşabilecek kur farklarını izleyebilmek için ilk açılan vadeli hesap günündeki kur üzerinden 9 nolu Nazım Hesaplarda bu durumu izleyebilmektedir. Kur korumalı vadeli hesap sonunda iki farklı durum ortaya çıkmaktadır. İşletme ya faiz geliri elde etmekte ya da kur farkı dolayısı ile faizden daha yüksek oluşan dövizin o günkü güncel kur tutarı üzerinden nakdi alabilmektedir. Faiz bir getiri olabilmektedir. Ancak döviz üzerinden ne kadar döviz verildi ise o kadar döviz alınmaktadır. Fakat bu kur bir önceki kur düzeyinden yüksek olacağından yine kambiyo kârı elde edilmektedir. Çünkü hiç dövizini bozdurmamış gibi hareket edilecek ve bundan dolayı TL vadeli hesaptaki nakit aslında döviz cinsinden paranın bozdurulması gibi hareket edilerek yine TL kayıtlarına alınacaktır. Çünkü elde edilen faiz olmayacaktır. Tebliğ ve kararnamelerde de bundan bahsedilmektedir.

Çalışmada güncel ve geçici bir durum monografi aracılığı ile incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ile muhasebe bilimine teknik ve uygulama yönünden katkı sunulması amaçlanmıştır. Ayrıca Cumhuriyet tarihinde “Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat” modeline benzer Döviz Çevrilebilir TL Mevduat Hesapları" (DÇM) ya da "Döviz Endeksli Mevduat" (DEM) gibi uygulamaların yapıldığı görülmektedir (URL-5). Bu uygulamaların getirmiş

olduğu olumlu ve olumsuz sonuçların değerlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Altın Hesaplarından Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ. (2021). T.C. Resmi Gazete (31704, 29 Aralık 2021).
- Altın Hesaplarından Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Sayı:2021/16)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. (2022). T. C. Resmi Gazete (31716, 11 Ocak 2022).
- Bankacılık Kanunu, (BK). (2005). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. Erişim adresi <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, (2018). Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı: 1. Resmi Gazete Tarihi: 10.7.2018.
- Çetin, B. (2004). Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı Sistemi ve Yeniden Yapılandırılması. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*, Ankara.
- Çiftpınar, B. (2008). Toplumsal Kuralların Metni Olan Hukuk ve Hukuk Dili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 180-191.
- Danacı, M. C., Şit, M., Şit, A. (2018). Politika Faiz Oranının Bankaların Kârlılıkları Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 333-348.
- Etgüler, T. D. (2021). Vadeli Mevduat ve Katılma Hesabı Getirilerinin Kişisel Finans Yönünden Karşılaştırılması: Türkiye İçin Ampirik Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Finansal Terimler Sözlüğü. (2022). Repo. Erişim adresi <https://www.capital.com.tr/finansal-terimler-sozlugu?arama=repo>
- Gönen, R. (2015). Tüzel Kişilerin Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliği. *Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hukuk Muhakemeleri Kanunu, (HMK). (2011). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu. Erişim adresi <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6100.pdf>
- Kambiyo Mevzuatı, (KM). (1930). Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanun. Erişim adresi https://ugm.com.tr/upload/files/kambiyo-mevzuati_2020-03-12_07-42-00.pdf
- Kazdağlı, H. (1996). T.C. Merkez Bankasının Kuruluş Tarihçesi ve 1934-1938 Dönemindeki Para Politikasının Var Yöntemi ile Analizi. *H. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 23-53.
- Köse, Y., Atik, M., Yılmaz, B. (2015). Merkez Bankası Kâr Etmeli Mi? T. C. Merkez Bankası Örneği, 8(1), 261-275.
- Oktayer, A. (2009). Türkiye'de Finansal Serbestleşme ve Derinleşme Süreci Üzerine Nitel Bir İnceleme. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 4(1), 73-100.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2021). Kur Korumalı TL Vadeli Mevduatlara ve Katılma Hesaplarına İlişkin Uygulama Esasları Hakkında Basın Açıklaması. Erişim adresi

<https://www.hmb.gov.tr/duyuru/kur-korumali-tl-vadeli-mevduatlara-ve-katilma-hesaplarina-iliskin-uygulama-esaslari-hakkinda-basin-aciklamasi-i-24-12-2021>

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, (TCMB). (2021). TCMB Kanunu. Erişim adresi <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Mevzuat>
- Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ. (2021). T.C. Resmi Gazete (31696, 21 Aralık 2021).
- Türk Lirası Mevduat ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Sayı:2021/14)’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. (2021). T.C. Resmi Gazete (31706, 31 Aralık 2021).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (2021). Vade. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Medeni Kanunu, (TMK). (2001). 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu. Erişim adresi <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği, (TKBB). (2022). Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır? Erişim adresi <https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf>
- Ulusoy, E. (2022). Hukuki Yönüyle Kur Korumalı Mevduat. Erişim adresi <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/prof-dr-erol-ulusoy/hukuki-yonuyle-kur-korumali-mevduat-6676765>
- URL-1, (2021). <https://www.ekonomist.com.tr/haberler/10-soruda-kur-korumali-tl-vadeli-mevduat.html/0>, 10 Soruda ‘Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat’. 22.12.2021.
- URL-2, (2021). <https://finans.mynet.com/haber/detay/ekonomi/son-dakika-kur-korumali-tl-vadeli-mevduat-sistemi-icin-merkez-bankasi-ndan-talimat/433457/>, Son Dakika: Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat Sistemi İçin Merkez Bankası’ndan Talimat. 23.12.2021.
- URL-3, (2021). <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/10-soruda-kur-korumali-tl-vadeli-mevduat-destegi/2454618>, 10 Soruda ‘Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat’ Desteği. 22.12.2021.
- URL-4, (2021). <https://www.bloomberght.com/kur-korumali-tl-mevduatta-uygulama-esaslari-2295238>, Kur Korumalı Mevduatta Azami Faiz Belli Oldu. 24.12.2021.
- URL5, (2021). <https://www.indyturk.com/node/450311/ekonomi%CC%87/d%C3%B6vize-%C3%A7evrilebilir-mevduat-modeli-60-ve-70lerde-de-uygulanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1-%C3%B6zal-d%C3%A7mnin>, 24.12.2021.

ⁱⁱ (1)“Bu tebliğ, 14/1/1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 4’üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (I) numaralı bendinin (g) alt bendi ile 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 144’üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır”

ⁱⁱⁱ a) “Banka: 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 3 üncü maddesinde tanımlanan mevduat ve katılım bankalarını”

b) “Merkez Bankası: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasını”

c) “Dönüşüm kuru: Döviz tevdiat hesapları ve döviz cinsinde katılım fonu hesaplarında bulunan dövizin Türk lirasına çevrildiği gün saat 11:00’de Merkez Bankası tarafından ilan edilen döviz alış kurunu”

ç) “Vade sonu kuru: Türk lirası mevduat veya katılma hesabının vadesinde saat 11’de Merkez Bankası tarafından ilan edilen döviz alış kurunu”

d) “Yurt içi yerleşik kişi: Yurt dışında işçi serbest meslek ve müstakil iş sahibi Türk vatandaşları da dahil Türkiye’de kanuni yerleşim yeri bulunan gerçek kişileri”

iv “(1) 20/12/2021 tarihinde mevcut olan ABD doları, Euro ve İngiliz Sterlini cinsinden döviz tevdiat hesapları ve döviz cinsinden katılım fonu hesapları, hesap sahibinin talep etmesi halinde dönüşüm kuru üzerinden Türk lirasına çevrilir”

“(2) Bankanın bu işlem sonucunda elde ettiği döviz dönüşüm kuru üzerinden Merkez Bankası tarafından satın alınır ve karşılığı Türk lirası ilgili bankaya aktarılır”

“(3) Banka tarafından 3 ay, 6 ay veya 1 yıl vadeli Türk lirası mevduat ve katılma hesabı açılır”

“(4) Bankanın mevduat hesabına uygulayacağı faiz oranı Merkez Bankasıyla belirlenen bir hafta vadeli repo faiz oranının altında olamaz. Katılma hesaplarına sağlanacak getirinin katılım bankalarının Merkez Bankası ile açık piyasa işlemleri kapsamında yaptıkları bir hafta vadeli repo işlemlerinde oluşan maliyetten düşük olması halinde aradaki farkı katılım bankası tek taraflı olarak karşılar”

v “(1) Vade sonunda Türk lirası mevduat ve katılma hesabı sahibine anapara ile faiz veya kâr payı banka tarafından ödenir”

“(2) Vade sonu kurunun dönüşüm kurundan yüksek olması ve kur farkı üzerinden hesaplanan tutarın banka tarafından ödenecek faiz veya kâr payından yüksek olması durumunda, kur farkı üzerinden hesaplanan tutardan faiz veya kâr payı düşülerek hesaplanan tutar Merkez Bankasıyla mevduat ve katılma hesabı sahibine ödenmek üzere ilgili bankaya aktarılır”

“(3) Türk lirası mevduat veya katılma hesabından vadeden önce çekim yapılması halinde Merkez Bankasıyla kur farkına ilişkin ödeme yapılamaz”

“(4) Bu uygulama kapsamında açılan Türk lirası mevduat veya katılma hesapları bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen destekten bir defaya mahsus faydalanabilirler”

vi (1) 16/10/2006 tarihli ve 2006/11/11188 sayılı Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kâr ve Zarara Katılma Oranları ile Özel Cari Hesaplar Dahil Bu İşlemlerde Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında Bakanlar Kurulu Kararının 4 üncü maddesinin birinci fıkrası ile 10/2/2020 tarihli ve 31035 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kâr ve Zarara Katılma Oranları Hakkında Tebliğ (Sayı: 2020/3)’in 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ve dördüncü fıkrası hükümleri bu Tebliğ kapsamında açılacak Türk lirası mevduat ve katılma hesaplarına uygulanmaz”

vii 1. “Türkiye’de yerleşik kişiler (Yurt dışında işçi, serbest meslek ve müstakil iş sahibi Türk vatandaşları dahil Türkiye’de kanuni yerleşim yeri bulunan gerçek kişiler) faydalanabilecek olup, uygulamadan birden fazla kez yararlanılması mümkün olacak ve alt/üst limit olmayacaktır”

2. ““Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat ve Katılma Hesapları” bankalar nezdinde bu nitelikte açılacak TL vadeli mevduat ve katılma hesapları şeklinde olacaktır”

3. “Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat ve Katılma Hesapları” 21.12.2021 tarihinden itibaren açılacaktır”

4. “Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat ve Katılma Hesapları” 3, 6, 9 ve 12 ay olmak üzere 4 farklı vadede olacaktır”

5. “Bankaların, “Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat Hesabı”na uygulayacağı asgari faiz oranı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na belirlenen bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının altında olmayacaktır. Bankalarca uygulanacak azami faiz oranı ise asgari faiz oranının en fazla 300 bp üstünde belirlenebilecektir. Azami faiz oranı Hazine ve Maliye Bakanlığı’na güncellenebilecek ve güncelleme tarihi ile sonrasında açılacak hesaplar için geçerli olacaktır. Bu maddede belirlenen uygulama esasları Katılım Bankaları açısından katılım bankacılığı esasları çerçevesinde uygulanacaktır

6. “Bu hesaplarda esas alınacak vade başı/vade sonu kuru olarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın saat 11’de açıkladığı USD/TRY, EUR/TRY ve GBP/TRY döviz alış kurları kullanılacaktır”

7. “Vade sonunda kur farkı desteğinin tamamı hesap sahibine aynı gün ödenecektir. Vade sonunda kur farkından kaynaklı bankalara ödeme yapılması gerekmesi halinde, bankalar tarafından ödenecek tutara ilişkin talepler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na iletilecektir. Hazine tarafından ödenecek kısım Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından bankalara aynı gün aktarılacaktır”

8. “Vadeden önce hesabın kapatılması halinde;

a. Hesabın kapatıldığı tarihte saat 11:00’de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na ilan edilen kurun vade başında esas alınan kurdan yüksek olması durumunda Hazine tarafından kur farkına ilişkin ödeme yapılmaz.

b. Hesabın kapatıldığı tarihte saat 11:00’de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na ilan edilen kurun vade başında esas alınan kurdan düşük olması durumunda, hesabın vadeden önce kapatıldığı tarihte saat 11:00’de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ilan edilen döviz alış kurundan hesap bakiyesi güncellenir. Aradaki fark banka tarafından Hazineye aktarılmak üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın ilgili TL hesabına aktarılır”

9. “Yukarıdaki uygulama esaslarında değişiklik yapmaya Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkilidir”(HMB, 2021).

^{viii} **Amaç ve kapsam MADDE 1 – (Değişik:RG-11/1/2022-31716)** “(1) Bu Tebliğin amacı, yurt içi yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin altın cinsinden mevduat ve katılım fonu hesaplarının Türk lirası vadeli mevduat ve katılma hesaplarına dönüşmesi halinde mevduat ve katılım fonu sahiplerine sağlanacak desteğe ilişkin usul ve esasları düzenlemektir” (Cumhurbaşkanlığı Tebliği, 2022).

^{ix} **Madde 4 – (1) (Değişik:RG-11/1/2022-31716)** “Yurt içi yerleşik gerçek kişilerin 20/12/2021 tarihinde mevcut olan, yurt içi yerleşik tüzel kişilerin ise 31/12/2021 tarihinde mevcut olan ABD doları, Euro ve İngiliz Sterlini cinsinden döviz tevdiat hesabı ve döviz cinsinden katılım fonu hesabı bakiyeleri, hesap sahibinin talep etmesi halinde dönüşüm kuru üzerinden Türk lirasına çevrilir” **(3) (Değişik:RG-11/1/2022-31716)** “Banka tarafından yurt içi yerleşik gerçek kişiler için 3 ay, 6 ay veya 1 yıl vadeli ve yurt içi yerleşik tüzel kişiler için 6 ay veya 1 yıl vadeli Türk lirası mevduat veya katılma hesabı açılır” **(4)** “Bankanın mevduat hesabına uygulayacağı faiz oranı Merkez Bankasınca belirlenen bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının altında olamaz. **(Değişik cümle:RG 31/12/2021-31706)** Katılma hesabına sağlanacak getirinin Merkez Bankasının katılım bankaları ile açık piyasa işlemleri kapsamında yaptığı bir hafta vadeli geri satım vaadi ile alım işlemlerinde oluşan maliyetten düşük olması halinde aradaki farkı katılım bankacılığı esasları çerçevesinde katılım bankası karşılayabilir, karşılanmayan kısım için Merkez Bankasınca ödeme yapılmaz” (Cumhurbaşkanlığı Tebliği, 2022).

^x **Madde 5 – (1) (Değişik:RG-31/12/2021-31706)** “Vade sonunda Türk lirası mevduat hesabı sahibine anapara ile faiz, katılma hesabı sahibine ise vade sonundaki katılma hesabı bakiyesi banka tarafından ödenir”(Cumhurbaşkanlığı Tebliği, 2022).